

dve nihali, od katerih je jedno še enkrat tako dolgo, kakor drugo, tedaj se takoj lahko o tem prepričamo, da krajše nihalo v istem času dva nihaja naredi, daljši pa le jednega. Koliko nihajev naredi krajše nihalo, ako je daljše 3krat tako dolgo? (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Koliko potroši država za šolstvo po slovenskih pokrajinah? (Izv. dop. »Slov. Nar.«) Ako pregledujemo državni proračun naučnega ministerstva, vidimo, da tudi država velike svote za šolstvo izdava. Ona vzdržuje sicer po obstoječih zakonih samo srednje šole, vseučilišča, učiteljska izobraževališča, ter plačuje šolsko nadzorstvo za vse različne učilnice, ker skrb za narodno šolstvo imajo občine, okraji in dežele, katere v novejšem času v to svrhu z ozirom na davkovske moči v istini preveliko storé. Zanimati utegte čestite citatelje, kolika bremena nosi država za šolstvo po pokrajinah, kjer Slovenci bivamo.

	Srednje šolstvo gold.	Učiteljska gold.	Šolsko nadz. gold.
Na Štajerskem stane	156.586	68.297	53.683
> Koroskem >	64.189	23.496	16.534
> Kranjskem >	102.868	33.171	} 29.068
V Trstu >	25.851	23.874	
Na Goriškem >	30.447	—	
V Istri >	44.556	29.955	

Ako to število primerjamo z državnimi potroški družih dežel in v poštev jemljemo število prebivalcev teh dežel in drugod, najdemo, da se za naše dežele primeroma premajhene svote dovoljujejo. Primerjal sem v tej zadevi Kranjsko z Dolenjo Avstrijo in našel, da bi z ozirom na število Kranjcev in Dolenjih Avstrijcev dohajalo kranjskeje deželi okolo 130.000 gold. (namesto preliminiranih 102.000 gold.) za srednje šolstvo, in za učiteljska 37.000 gold. (namesto v proračun vzetih 33.000 gold.). Vendar ta števila niso toliko zanimiva še, nego sledeča:

V podporo ljudskega šolstva, za katero skrbeti sicer nij dolžnost države, vzeto je v proračun:

Za solnograško ljudsko šolstvo	13.299	gold.
> tirolsko >	18.244	>
> štirsko >	1.680	>
> kranjsko >	1.294	>
> primorsko >	44.038	>
> dalmatinsko >	12.997	>
> češko >	610	>

skupaj . 92.162 gold.

Na Solnograškem se bode s svoto 13.000 gold. zidanje šolskih poslopij podpiralo; na Češkem se bode porabila mala svotica 610 gold. za podpore praškega zavoda za gluhoneme. Kaj se bode z malimi svotami, ki so za Kranjsko in Štajersko namenjeni, podpiralo, tega ne morem povzeti iz poročila, katero mi je druge date dalo. Ali vir, po katerem poročam, pa mi odločno in jasno pove, da velike svote, katere bode država dala za (južno) Tirolsko, Primorsko

in Dalmatinsko, namenjene so za nemške šole, za učenje nemščine v nemških pokrajinah. Tako n. pr. je nastavljenih 2000 gold. za nagrade onim učiteljem na Gorškem, kateri nemščino na ljudskih šolah iz zasobne pridnosti kot nezavezni predmet podučujejo; isti znesek je tudi v Istri za isti namen v proračunu.

Za nemško ljudsko šolo v Pulji je odločenih tudi 2000 gold.; za nemško deško ljudsko šolo v Trstu 17.252 gold.; za enako dekliško v Trstu 11.561 gold.; za nemško deško šolo v Gorici 9015 goldinarjev. Vse državne podpore obrniti bi se torej imele samo na korist nemščine, na razširjevanje nemškega jezika v vseh južnih avstrijskih deželah. Ne, to je preveč, to bi bila preočitna krivica, dasiravno vlada v svojej motivaciji pravi, da je njena dolžnost za nemščino skrbeti, ker tega dežele ne storé. Slovan, kateri po Primorji in Dalmaciji biva in se zvesto Avstrije drži, ne brani se nobenega jezika, najmanj pa nemškega; ali on pa v sedanjej dobi, ko je prišel k narodnej zavesti in do prepričanja, da mu samo znanje tega jezika niti do duševnega niti do telesnega blagostanja pripomoči ne more, odločno zahteva, da se njegova mladina nemščine uči samo na pravem mestu, ob pravem času in v pravej meri. Ljudska šola néma prostora in néma časa za nemščino; učiteljišča stavijo temelj dobrim ljudskim šolam. Ako je temelj slab, bođe tudi vse poslopje slabo, in nemška učiteljišča nikakor ne morejo dobrih učiteljev za slovenske šole izobraževati. Kot učni predmet se lahko nemščina uvede v prejšnjej meri v vse srednje šole, v vsa učiteljišča po Slovenskem; temu ne bo nihče ugovarjal. Gledé ženskih učiteljišč, katera stanajo na Štajerskem n. pr. 20.000 gold., na Kranjskem 14.000 gold., na Primorskem 24.000 gold., je pa veliko vprašanje, ali jih sploh še potrebujemo? Ali nij po imenovanih krajinah uže dosta učiteljic? Ali ne bi n. pr. v Ljubljani potrebovali višjo dekliško šolo sè slovenskim učnim jezikom, namesto drage nemške ženske preparandije? Posnemajmo v tej zadevi Čehe, kateri si brez vladne pomoči take šole vzdržujejo. Sicer pa tudi v Celovci snujejo zdaj višjo dekliško šolo namesto ženskega učiteljišča, katero se bođe uže črez leto dnij morda popolnem opustilo. Taka in enaka vprašanja, mej katera menda tudi kočevski gimnazij spada, utegnejo biti prav hvaležen predmet za pretresovanje slovenskim poslancem državnega in deželnega zbora.

Reforme gledé učnega jezika na naših gimnazijah. »Slov. Nar.« piše o tem med drugim to-le: Mi bi radi bili nepotujčeni izobraženi Slovenci; mi bi radi, da bi se vse poslopje izobraženosti v nas sezidalo na podlagi domače besede, ki je zdaj v kot potisnena, mi bi radi o vsakej stvari znali tako gladko govoriti slovensko, kakor zna izobražen Nemeo nemško. To bi dosegli ko bi imeli slovenske srednje šole in tudi slovensko vseučilišče. Ali — zdaj pride ta nesrečni: ali! Vseučilišča vsaj zdaj se ne moremo svojega imeti, o tem se je lani dosti (morda še preveč) pisalo. Na razpolaganje nam je torej le nemško vseučilišče. Kdor pa hoče uspešno lotiti se vseučiliščnih študij, mora dotičnega jezika biti ne le popolnoma zmožen, ampak tudi izurjen v posebnem jeziku (terminologiji) tiste stroke, katerej se kedo posveti. Te izurjenosti pa si, kakor izkušnja uči, ne pridobi nikdo po triurnem uku na teden tudi v osmih letih ne. Ako bi tedaj Slovenci iz popolnoma slovenskih gimnazij, na katerih so se le po 3 ure na teden nemščine učili, na nemška vseučilišča prihajali, oviralo bi jih pomanjkljivo znanje nemškega jezika v strokovnih študijah. S tem pa nij rečeno, da dobra glava tudi teh ovir ne bi premagala. (Kdor je slabe glave, težko izdela gimnazije, pri njem ni lahko misliti na vseučiliščne studije. Vr.)

Slovensko učiteljsko društvo je imelo odborovo sejo 4. t. m. — Govorilo in sklepalo se je o peticiji učiteljev, nasvetovano po g. Rantu za posijilno izplačevanje učit. plač, dalej pa od II. verste Hartingerjevih gospodarskih tabel, katere so udje slov. učit. društva na slovenski preložili, pa dosihmal niso najdlji nikoga, da bi delo založil. Skusilo se boče o tej stvari kaj ukreniti, morda je ta čas bolj ugoden za izdavo slovenskih učnih pripomočkov. — Letos mesca svečana je bilo pervikrat, kar se je iz Dunaja čul glas, kakorsnega smo davno zastoj pričakovali, da bi namreč kdo govoril za slovenščino po učiteljskih med Slovenci. V budgetnem odseku je letos dr. Vošnjak stavil resolucijo, da naj se vlada pozvilje na učiteljskih v Mariboru in v Ljubljani slovenski jezik kot učni uvesti, v Celovci pa za slovenske preparaunde posebne paralelke napraviti.

Kar je tukaj dr. Vošnjak nasvetoval, je bil od nekđaj vzor slov. učit. društvu, vsako leto smo pri svojih zborovanjih to točko povdarjali in po svojih skromnih močeh na to delali, a l. 1872, ko smo imeli slovenski učitelji splošen učiteljski zbor, je g. Tomšič stavil resolucijo:

1) *Slovenski ljudski učitelji moramo imeti, kakor vsi drugi narodi v našem cesarstvu, slovensko učiteljsko izobraževališče, v katerem se predajejo vsi po novej šolski postavi predpisani predmeti v slovenskem jeziku. Nemški jezik naj se uči kod obligaten predmet.*

2) *V ta namen naj se naredi peticija do slavnega ministerstva za nauk in bogočastje, in precej danes naj se izvoli poseben odbor, v katerega se voli 5 udov slovenskega učiteljskega društva, da to peticijo sestavi in odpošlje.*

Nočem tukaj razpravljati, ali je bil tak predlog tačas, ko je ravno nemštvo na verh lezlo, in ko so vzlasti na Kranjskem resno začeli izpeljevati nekatera določila nove šolske postave, umesten ali ne, ali ni marveč nasprotnike vzbudil in nahujskal, a to ostane resnično, da je bilo jedro te resolucije zdravo; resnica se da zatajiti, tudi zatirati, ali potlačena se zopet vzdigne in se prikaže na dan. — Kolikrat so nam naši nasprotniki že oponašali ta zbor, res je, da je bila marsikatera izjava takrat nepremišljena ali vsaj neparlamentarična, a to ni bila pglavitna stvar, za kar so nas nasprotniki napadali, nepremišljeni govorniki so jim le kazali slabo stran, kako sumničiti vse prizadevanje slovenskih zavednih učiteljev. — Nekaj najbolj navdušenih govornikov in ploskalcev od tačas potanga sedaj slovenščino zatirati ali je vsaj v nasprotnem taboru; zvitji neprijatelji so osmešili vse delovanje narodnih učiteljev, pripravili je ob veljavo, kar le moči; ali glejte, čez nekaj let potem se oglasi državni poslanec na Dunaji ter izreče neovergljivo resnico: Ljudski učitelj se mora za svoj poklic pripravljati v tem jeziku, v katerem druge poučuje. — Nihče ne more dati tega, kar sam nima. — Kako bodo slovenski učitelji vspešno poučevali slovensko ljudstvo, ako se ne izuče v maternem jeziku.

Vse to naj nas spodbada, da ostanemo na poti, katero smo nastopili. Neprijatelji naši nas bolj razumo, kakor nekateri naših prijateljev; kedar hočejo odkritoserčni biti, tudi oni naravnost povedo, zakaj ne marajo za nas. — Sicer nas radi nadevajo z mežnarji, f... slugami i. t. d. to pa le, da bi ljudi, ki le po verhu sodijo, v svojih mislih zbegali. — Res je, da spoštujemo in častimo cerkev in poslušamo glas viših pastirjev, a v tem nismo sami, to tudi store konservativni Nemci; a za naše narodne pravice se moramo potegniti sami, niti ne smemo pričakovati, da bi nam zrelo jabelko samo v naročje padlo. Zarad

tega pa visoko čislamo g. dr. Vošnjaka, ker je tako neustrašeno povzdignil svoj glas, ter brez ovinkov povedal, česa nam je Slovincem treba. Slov. učit. društvo mu izraža najtoplejšo zahvalo, druge narodne poslance pa prosimo, da bi ga pri rodoljubnem delu podpirali, isto tako pričakujemo, da bodo takrat, ko pride to na versto v državnem zboru, vsi Slovani in konservativni poslanci kakor skala stali nepremakljivi pri omenjenih resolucijah. Vlada pa bode imela takrat naj lepšo priliko, da pokaže, kako spoštuje ravnopravnost jezikov.

† 7. t. m. je umerla gđc. Tereza Huber, gojenka na c. k. ženskem učiteljsku III. leta, v 17. letu svoje starosti. Pogreba žalno-milega 9. t. m. se je vdeležila ženska vadnica in učiteljice. — Ob istem času so prinesli k večnemu počitku g. Janeza Pena, umeršega v 74. letu svoje starosti, očeta g. Henriku Penu, vredniku »mährisch-schlesischer Korrespondent« v Bernu. — Bil je ranjki mirne in blage čuti, sploh imenovan »oče Pen«. N. v m. p.!

„Rodoljub“ se imenuje nov serbski list, kateri izhaja od novega leta vsako nedeljo v celi poli v Somboru (Zombor, 26.000 ljudi, največ trgovcev) v ogerski županiji bačko-bodroški ter prihaja »Tovariš« v zaméno. Pisan je list za narodno prosveto, privredo (domačo korist ali rabo) in zabavo v lepi, lahko-umevni serbičini in stane na leto 4 forinte. Zalaga ga knjižara Mil. Karakoseviča, odgovorni vrednik pa mu je Petar Despotović. Poleg trgovine in obertnije, domače in vnanje tudi politične zgodovine, poleg poduka in zabave, naznanja književne dela, in bavi se posebej s šolstvom, katero ima se boriti z mnogimi zaprekami še med ogerskimi Serbi. Kakor nas vzajemno priznavanje in obcevanje veseli, tako nas v omenjenem listu žalosti neka bridkost verska in narodska do cerkve katoliške in do naroda hrovaškega. Bog daj, da se po iskrenem učenju in blagem delovanju popravi to in uno vsem na korist in slavo!

Ravnokar vzhaja: 5 cerkvenih pesnij. Za moški zbor uglasbil † Avgust Leban. V Ljubljani. Uredil Janko Leban. — Natisnil in založil R. Milic, 1880. — Pesni se dobivajo pri založniku po 60 kr., po pošti 65 kr. — Obseg: 1. Pred Bogam. 2. Veš o Marija! 3. O devica pomočnica. 4. Vi oblaki. 5. Vesela, duša moja.

V R. Milic-evi tiskarni v Ljubljani je naprodaj:



Odgovorni vrednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milic.**